

Mülkiyyət əleyhinə cinayətlərlə mübarizənin müasir problemləri

(Mülkiyyət əleyhinə cinayətlərin istintaqı zamanı yaranan problemlər barədə müəllifin fikirlərini əks etdirən məqalənin birinci hissəsi jurnalın 2023-cü ilin 4 №-li buraxılışında dərc edilmişdir)

7. Son vaxtlar sahibi tərəfindən ictimai yerlərdə (kafe və restoranlarda, parklardakı oturma yerlərinin üzərində və sair), ictimai nəqliyyatda, hava və dəniz limanlarında, vağzalarda unudulmuş əmlak (əsasən mobil telefon, pul kisəsi və sair) daha sonra digər şəxslər tərəfindən müşahidə edilərək götürülür, sahibinə qaytarılmayaraq və ya bu mümkün olmadıqda müvafiq qaydada dövlət orqanlarına məlumat verilməyərək faktiki ələ keçirilir. Məlum olduğu kimi Mülki Məcəllənin 186-cı maddəsinə görə itirilmiş əşyanı tapan şəxs tapıntı barədə onu itirmiş şəxsə, onun mülkiyyətçisinə, səlahiyyətli şəxsə və ya əgər mülkiyyətçi məlum deyilsə, polisə dərhal xəbər verməli və həmin əşyanı təhvil verməlidir. Əşyanı tapan şəxs mülkiyyətçinin məlum olduğu və ya mülkiyyətçinin əşyaya hüququnun artıq polisə bildirildiyi hallar istisna olmaqla, əşyanı tapan şəxs bu barədə xəbər verdiyi vaxtdan bir illik müddət keçdikdən sonra tapıntıya mülkiyyət hüququ əldə edir. Mülkiyyət hüququnun əldə edilməsi ilə bir vaxtda həmin əşyaya bütün başqa hüquqlara xitam verilir. Səlahiyyətli şəxs tapılmış əşyanı qəbul edirsə, onu tapan şəxs tapılmış əşyanın dəyərini beş faizindək miqdarda bəxşiş tələb edə bilər. Bundan başqa, əşyanı tapan şəxs səlahiyyətli şəxsdən həmin əşyanın saxlanması xərclərinin əvəzini ödəməyi də tələb edə bilər. Əmlakı tapan tapıntı barədə məlumat verməmişsə və ya onu gizlətməyə cəhd göstərmişsə, bəxşiş almaq hüququ əmələ gəlmir. Əşyanı tapan şəxs mülkiyyətdən imtina edirsə, səlahiyyətli orqan bir il keçdikdən sonra əşyanı auksionda sataraq fayda götürə bilər və ya söhbət azqiymətli əşyadan gedirsə, onu pulsuz özgəninkiləşdirə bilər və ya məhv edə bilər. Əgər tapıntı heyvan və ya tez xarab olan əşyadırsa, yaxud saxlanması böyük xərc tələb edən əşyadırsa, bir illik müddət tətbiq olunmur və onların özgəninkiləşdirilməsi nəticəsində əldə edilmiş məbləğ mülkiyyətçiyə qaytarılır [6]. Lakin, tapılmış əşyanı qaytarmamağa görə mülki qanunvericilikdə onu tapan şəxsin bəxşiş almaq hüququnun itirilməsi, əşyanın sahibinin dəymiş ziyanı ondan tələb etmək hüququ istisna olunmasa da, hüquqi məsuliyyət nəzərdə tutulmamışdır. Tapılmış əşyanın qaytarılmaması ilə bağlı onu tapan şəxsin hərəkətlərinə birmənalı olaraq mülki qanunvericilik əsasında yanaşmaq fikrimizcə doğru deyildir. Müasir dövrdə insanların yuxarıda qeyd etdiyimiz müxtəlif səbəblərdən öz əşyalarını unudub çıxıb getmələri və belə əşyaları tapan şəxslərin tapdığı əşyaya vicdansız dərəcədə sahiblənməsi geniş yayılmışdır. Belə ki, konkret cinayətə meyilli şəxslər vardır ki, məhz belə yerlərdə mütəmadi olub müşahidə apararaq sahibinin unudduğu əşyanı faktiki olaraq talayırlar. Bundan əlavə, fərdi taksidə müştərinin unudub getdiyi əşyaya

avtomobilin sürücüsü və ya həmin müştəridən sonra avtomobilə əyləşmiş digər müştərinin tapıb sahibləndiyi hallarda da belə hərəkətlərin gizli talama hesab edilməməsi doğru yanaşma deyildir. *Fikrimizcə bu məsələnin kifayət qədər aktuallığını və yaranmış narahətədi vəziyyəti nəzərə alaraq Ali Məhkəmə Plenumunun qərarı ilə tapılmış əşyanın vicdansızcasına sahiblənməsinin hansı hallarda oğurluq cinayətinin tərkibini yaratması ilə bağlı məsələ həllini tapmalıdır. Eyni zamanda belə əməlləri Cinayət Məcəlləsində ayrıca maddə ilə kriminallaşdırmaq da mümkündür.* Bununla bağlı örnək olaraq Türk Cəza Qanununu göstərmək olar: həmin qanunun "İtirilmiş və ya səhv nəticəsində ələ keçirilmiş əşya üzərində sərəncam vermə" adlı 160-cı maddəsində itirilmiş olması səbəbi ilə sahibinin istifadəsindən çıxmış olan və ya səhv nəticəsində ələ keçirilən əşya üzərində geri qaytarmadan və ya səlahiyyətli orqanları xəbərdar etmədən mülkiyyətçisi kimi sərəncam vermə cinayət hesab olunur və oğurluqdan fərqli olaraq yalnız şikayət olduqda cinayət təqibi aparılır [10].

8. İstintaq təcrübəsində müasir problemlərdən biri də qeyri-aşkar şəraitdə törədilmiş oğurluq cinayətlərinin araşdırılması zamanı oğurlanmış əmlak tapılmadığı halda onun dəyərini müəyyən edilməsi üçün məhkəmə-əmtəəşünaslıq ekspertizası təyin edilməsi və faktiki tədqiq edilməyən əşyanın dəyəri barədə ekspert rəyi (təcrübədə belə rəy "nəzəri rəy" adlandırılır) əsas götürülməklə qərarların qəbul edilməsidir. Halbuki Cinayət-Prosessual Məcəllə və "Məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununa görə ekspertiza tədqiqat obyektləri əsasında aparılır. CPM-in 127.1-ci maddəsinə görə ekspertin rəyi onun tərəfindən yazılı şəkildə ifadə edilmiş elm, texnika, incəsənət və ya peşə sahəsində xüsusi biliklərə əsaslanmış: cinayət prosesini həyata keçirən orqanın və ya cinayət prosesi tərəflərinin ekspert qarşısında qoyduğu suallara, habelə iş materiallarının tədqiqi zamanı ortaya çıxan onun səlahiyyətlərinə aid digər halların araşdırılmasına dair nəticələri, bu nəticələri əsaslandırmaq üçün ekspertin apardığı tədqiqatın təsviridir [5]. Yuxarıda qeyd olunan Qanunun 1-ci maddəsinə görə məhkəmə ekspertizası – təhqiqat, ibtidai istintaq orqanının və ya məhkəmənin (hakimin) icraatında olan işin halları barədə informasiya daşıyan maddi obyektlər, hadisələr və proseslər haqqında xüsusi elmi biliklər əsasında aparılan tədqiqatdır. Qanunun 8-ci maddəsinə görə ekspert tədqiqatının obyektləri maddi sübutlar, sənədlər, müqayisəli tədqiqat üçün nümunələr, əşyalar, canlı insan və onun psixi vəziyyəti, heyvanlar, meyitlər və onların hissələri, həmçinin əsasında məhkəmə ekspertizası aparılması üçün zəruri olan iş materiallarıdır [12]. Ekspert faktiki ona təqdim edilməyən, tədqiq etmədiyi bir əşyanın orta bazar qiyməti barədə rəy verir, həmin rəydəki qiymət də tədqiq edilməyən əşya (və ya oxşar əşya) barədə topdan və ya pərakəndə satış elanı barədə internet

portallarından əldə edilmiş məlumatlara əsaslanır. Belə məlumatları cinayət təqibini həyata keçirən orqan da rahatlıqla əldə edə bilər. Göründüyü kimi bu şəkildə “ekspertiza tədqiqatı aparılması” və sübut mənbəyi hesab edilən rəy verilməsi ekspertizanın və sübutmənin mahiyyətinə uyğun deyildir. *Ona görə də, təcrübədə oğurlanmış (və ya ələ keçirilmiş) əmlak tapılmadığı halda məhkəmə-əmtəəşünaslıq ekspertizası təyin edilməməli, zərərçəkmiş şəxsin həmin əmlak, o cümlədən onun dəyəri barədə verdiyi məlumatlar, eləcə də belə əmlakın satıldığı mağazalardan, istehsalçı şirkətlərdən (və ya onların ölkəmizdəki rəsmi təmsilçilərindən), pərakəndə və ya topdan satış üzrə internet portallarından əldə edilmiş məlumatlar ümumiləşdirilməklə zərərçəkmiş şəxsə vurulmuş maddi ziyanın məbləği müəyyən edilməlidir.* Təsadüfi deyildir ki, Ali Məhkəmə Plenumunun “Oğurluq, soyğunçuluq və quldurluğa dair işlər üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” 03.03.2005-ci il tarixli qərarının 27-ci bəndinin son abzasında da talanmış əmlakın qiyməti müəyyən edilərkən, cinayət törədilən vaxt həmin əmlakın faktiki dəyərinin əsas götürülməsi, qiymət barədə məlumat olmadıqda ekspert rəyi ilə müəyyən edilməsinin mümkünlüyü də nəzərdə tutulmuşdur [7].

9. Son dövrlərdə istintaq və məhkəmə təcrübəsində eyni zamanda, məhkəmə-əmtəəşünaslıq ekspertizalarının (o cümlədən bəzi başqa ekspertizaların) aparılması qanunsuz olaraq cinayət təqibi ilə bağlı ekspert rəyi vermək səlahiyyəti olmayan müstəqil məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti ilə məşğul olan məhdud məsuliyyətli cəmiyyət kimi qeydiyyatdan alınmış özəl qurumlara həvalə edilir, alınmış heç bir hüquqi qüvvəsi olmayan «ekspert rəyi»nə istinad etməklə əsassız qərarlar qəbul edilir. Halbuki, həmin firmalar məhkəmə ekspertizası idarəsi deyil, eyni zamanda orada çalışan şəxslər özəl məhkəmə eksperti şəhadətnaməsi almamış və bəzələndə məlumatlar Məhkəmə Ekspertləri Reyestrinə daxil edilməmişdir. Digər tərəfdən isə “Məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti haqqında” Qanunun 21-ci maddəsinə görə cinayət təqibi zamanı (xüsusi ittiham qaydasında həyata keçirildiyi hal istisna olmaqla) müstəntiq və təhqiqatçının qərarı əsasında ekspertiza yalnız dövlət orqanı olan məhkəmə ekspertizası idarələrinin ekspertləri tərəfindən həyata keçirilir, özəl ekspertlər cinayət işləri və araşdırma materialları üzrə ekspert rəyi vermək səlahiyyətinə malik deyildir, yalnız mülki və inzibati işlər üzrə fiziki və hüquqi şəxslərin, onların vəkilləri və nümayəndələrinin sifarişi üzrə aralarında bağlanmış müqavilə əsasında məhkəmə ekspertizasını həyata keçirə bilərlər [12]. İstintaq təcrübəsində belə səhflərin qarşısının alınması üçün zəruri tədbirlər görülür. *Lakin, bu məsələnin tamamilə aradan qaldırılması üçün məhkəmələr tərəfindən belə “rəy”lərin sübut hesab edilməməsi, həm də öz icraatlarında olan cinayət işləri üzrə təyin edilməməsi ilə bağlı da Ali Məhkəmənin Plenumu tərəfindən məhkəmələrə tövsiyyə verilməsi daha səmərəli olardı.*

10. Bundan əlavə, fikrimizcə yaşayış sahəsinə,

habelə binaya, anbara və ya başqa saxlanc yerlərinə qanunsuz daxil olmaqla oğurluq əməlinin cinayət tərkibli olması üçün qəsdə məruz qalan əmlakın dəyərinin 100 manatdan çox olması tələbi doğru deyil. Bu tələb belə əməllərlə cinayət hüquqi mübarizəyə mənfi təsir göstərir, həm də təcrübədə neqativ halların baş verməsinə (məbləği süni surətdə aşağı endirmə və sair) şərait yaradır. İctimai təhlükəlilik səviyyəsi digər gizli talamalardan fəqləndiyindən, xüsusən də, mənzilə, digər saxlanc yerinə daxil olmaq üçün müxtəlif çətin maneələrin dəf edilməsi, orada zərərçəkmiş və ya digər şəxsin olması halında baş verə biləcək daha ağır cinayət (soyğunçuluq, quldurluq, sağlamlığa ağır zərər vurma, adam öldürmə və sair) ehtimalını da nəzərə alaraq əməli törədinin peşəkarlığı və cinayətə xarakterindən xəbər verdiyindən belə əməllərlə cinayət məsuliyyətinə cəlb etməklə mübarizə daha ədalətli və effektiv olardı. *Hesab edirəm ki, ümumiyyətlə gizli talamanın bütün formalarının, xüsusən də yaşayış sahəsinə, habelə binaya, anbara və ya başqa saxlanc yerlərinə qanunsuz daxil olmaqla törədilən gizli talamaların cinayət hesab edilməsi üçün əmlakın mülkiyyətçisi və ya digər sahibinə 100 manatdan yuxarı ziyanın vurulması tələbi aradan qaldırılmalı, Cinayət Məcəlləsində müvafiq əlavə və düzəliş aparılmaqla 177-ci maddənin “Qeyd” hissəsinin 1-ci bəndinin birinci cümləsindən “177.1” rəqəmi və ikinci cümləsi tamamilə çıxarılmalıdır. Fikrimizcə yaşayış sahəsinə, habelə binaya, anbara və ya başqa saxlanc yerlərinə qanunsuz daxil olmaqla törədilmiş cinayətlər zamanı faktiki talanmış əmlakın dəyəri və ya vurulmuş ziyanın məbləği az olduqda yüngül cəza təyin edilməsi və ya ümumiyyətlə cəza verilməməsi məsələsini məhkəmə həll etməli, cəzanın labüdlüyü prinsipi cinayət əməli törətmiş şəxsin cəzalandırılması və ya onun məhkəmədə cəza təhdidi altında mühakimə olunması ilə təmin edilməlidir.*

Qeyd etmək yerinə düşər ki, Türk Cəza Qanununun 145-ci (malın dəyərinin az olması) maddəsində qeyd edilmişdir ki, oğurluq cinayətinin predmetini təşkil edən malın dəyərinin azlığı səbəbi ilə, veriləcək cəzada endirim tətbiq edilə, cinayətin törədilmə üsulu və xüsusiyyətləri də nəzərə alınaraq cəza tətbiqindən imtina oluna bilər. Həmin qanunun 150-ci (daha az cəza tətbiq edilməli hal) maddəsinə əsasən isə yağma (soyğunçuluq və quldurluq) cinayətinin predmetini təşkil edən malın dəyərinin azlığı səbəbi ilə, veriləcək cəza üçdə birdən yarıya qədər azaldıla bilər [11].

11. Narahatedici məsələlərdən biri də, müasir dövrdə oğurluq cinayətlərinə cəhd, xüsusən də yaşayış sahəsinə, habelə binaya, anbara və ya başqa saxlanc yerlərinə qanunsuz daxil olmaqla oğurluq törətməyə cəhd cinayətləri ilə mübarizədə formalaşdırılmış mənfi təcrübədir. Təəssüf ki, təcrübədəki bu problem cinayət qanununda oğurluq cinayətinin tərkibinin yaranması üçün qəsdə məruz qalan predmetin dəyərinin 500 manatdan yuxarı (CM-in 177.2.1-177.2.3-2, 177.2.5 və 177.3.1-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayətlərdə 100 manatdan yuxarı) olması ilə bağlı

tələbin müəyyən olunması ilə bağlıdır. Əvvəllər, xüsusən yaşayış sahəsinə, habelə binaya, anbara və ya başqa saxlanc yerlərinə qanunsuz daxil olmaqla gizli talamaların istintaqı zamanı cinayətin predmetinin dəyəri məlum olmadıqda, yəni şəxsin konkret olaraq hansı dəyərdə olan əşyanı və ya hansı məbləğdə pulu talayacağı məlum olmadıqda da əməl CM-in 177.2.3-cü maddəsi ilə tövsif edilirdi, təbii olaraq da əməli törədənin təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilməsi haqqında qərarda hansı əmlakı və ya nə qədər pul vəsaitini talamağa cəhd etməsi qeyd olunmurdu. Lakin təxminən son 15 ildən artıq müddət ərzində təcrübə belə formalaşmışdır ki, əməli törətmiş şəxsin konkret olaraq nəyi oğurlayacağı sübut olunmadığı halda yaşayış sahəsinə, habelə binaya, anbara və ya başqa saxlanc yerlərinə qanunsuz daxil olmaqla faktiki oğurluq cinayəti törətməyə cəhd göstərmiş şəxs barədə qanunsuz qərarlar qəbul edilir: yəni ya cinayət işi başlanmır, ya da başlanmış cinayət işi üzrə icraata bəraətverici əsaslarla xitam verilir. Bu da yaşayış sahəsi, habelə bina, anbar və ya başqa saxlanc yerlərinin sahibi, istifadəçisinin hüquqlarının kobud surətdə pozulmasıdır. Qeyd olunan yerlərdən yalnız yaşayış sahəsinə orada yaşayanın iradəsi ziddinə daxil olmağa görə CM-in 157-ci (mənzil toxunulmazlığını pozma) maddəsi ilə cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutulsa da, məlum olduğu kimi tamah niyyəti ilə, oğurluq məqsədi ilə mənzilə daxil olma bu maddənin təsiri altına düşə bilməz. Oğurluq cinayəti törətməyə cəhd cinayətləri ilə mübarizədə formalaşmış mənfi təcrübə cinayət etməyə cəhdin cinayət hüquqi mənasının düzgün qavranılmamasından irəli gəlməklə, cinayət qanunvericiliyinin kobud surətdə pozulması, cinayət qanununun vəzifələrinə əməl edilməməsi ilə nəticələnmişdir. CM-in 2-ci maddəsində mülkiyyəti cinayətkar qəsdlərdən qorumaq, habelə cinayətlərin qarşısını almaq bu Məcəllənin vəzifələri arasında göstərilmişdir [8]. Lakin oğurluq cinayəti etməyə cəhd faktları ilə mübarizədə cinayət qanununun nəzərə alınmaması və ya onda olan hər hansı boşluqlardan, zidiyyətlərdən bahənə olaraq istifadə olunması bu qanunun vəzifələrinin həyata keçirilməməsi, prinsiplərinin pozulmasıdır. *Qeyd olunanlar prizmasından da baxıldıqda gizli talamanın bütün formalarının, xüsusən də yaşayış sahəsinə, habelə binaya, anbara və ya başqa saxlanc yerlərinə qanunsuz daxil olmaqla törədilən gizli talamaların cinayət hesab edilməsi üçün talanan (və ya talamağa cəhd edilən) əmlakın dəyərinin 100 manatdan yuxarı olması tələbi aradan qaldırılmalıdır.*

12. Probemli məsələlərdən biri də yaxın qohumların birinin digərinə, o cümlədən övladın öz valideyininə qarşı törətdiyi mülkiyyət əleyhinə cinayət əməlləri zamanı cinayət təqibinin aparılması sahəsində mövcuddur. Qanunvericilikdə tənzimlənməməsi, eləcə də rəsmi şərh və izah xarakterli müvafiq məhkəmə qərarlarının olmaması nəticəsində təcrübədə belə faktlara cinayət təqibi orqanları tərəfindən bir çox hallarda laqeyd münasibət göstərilməsinə səbəb olmuşdur. İstintaq və məhkəmə praktikasında uşaq vaxtı ana-ata

boşandıqdan sonra ana ilə qalmış, illər sonra atasını axtarıb tapmış, onun yaşadığı evin həyatindəki tikilidə yaşadığı zaman, atası və sonuncunun arvadı evdə olmadığı vaxt pəncərəni sındıraraq oğurluq etmiş şəxs, başqa halda isə xalasının evindən oğurluq etmiş şəxsin zərərçəkmişlərin davamlı şikayətlərinin təsiri altında cinayət məsuliyyətinə cəlb olunaraq barələrində ittiham hökmlərinin çıxarılması kimi konkret hallar olsa da, həm qanunvericilikdəki boşluq, həm də təcrübədəki belə laqeyd münasibət vahid yanaşmanın formalaşmasına mane olmuşdur. Fikrimizcə belə qeyri-müəyyənliyin yaranmasında yuxarıda vurğuladığımız kimi CM-in mülkiyyət əleyhinə olan cinayətlər fəslindəki maddələrdə “özgə” sözünün istifadə edilməsinin də təsiri olmuşdur. Türk Cəza Qanunu isə bizdəkindən fəqli olaraq müvafiq tənzimləməni etmişdir. Türk Cəza Qanununun 167-ci maddəsindən görünür ki, soyğunçuluq və quldurluq istisna olmaqla malvarlığına qarşı cinayətlərin yaxın qohumlarının zərərinə olaraq törədildiyi halda həmin qohuma cəza verilmir. Belə qohumların dairəsi həmin maddənin özündə dəqiq şəkildə müəyyən edilmişdir. Eyni zamanda bu maddənin ikinci bəndində belə cinayətlərin haqlarında boşanma qərarı verilmiş ər-arvaddan birinin, eyni evdə birgə yaşamayan qardaş-bacılardan birinin, eyni evdə birgə yaşayan əmi, dayı, bibi, xala, qardaş və ya bacının övladlarının, ər-arvadın qardaş-bacıları və sonuncuların ər-arvadlarının, ər-arvadın baba-nənələri və onlardan birinin ər-arvadının zərərinə törədildiyi halda, əməli törədən həmin qohum barəsində şikayət olunduğu halda veriləcək cəza yarıya endirilir [11]. *Fikrimizcə vahid istintaq və məhkəmə təcrübəsinin formalaşmasını təmin etmək məqsədilə yaxın qohumlar və digər qohumlar tərəfindən törədilmiş mülkiyyət əleyhinə hüquqazidd faktların cinayət hesab edilməsi meyarları ilə bağlı bizim cinayət qanunvericiliyində də müvafiq tənzimlənmə aparılmalı və ya Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu tərəfindən rəsmi şərh verilməlidir.*

13. Son vaxtlar hüquq verən rəsmi sənədi istifadə etmək məqsədi ilə saxtalaşdırma və ya qanunsuz hazırlamaqla, bilə-bilə belə saxta sənədlərdən istifadə edilməklə daşınmaz əmlakın (dövlət və bələdiyyə fonduna aid torpaq sahəsinin) və nəqliyyat vasitəsinin özgəninkiləşdirilməsi və ya buna cəhd edilməsi halları geniş yayılmışdır. Lakin mövcud cinayət qanunvericiliyi ictimai təhlükəliliyi daha ağır olan belə cinayətlərlə və peşəkarlığı daha yüksək olan belə cinayətkarlarla çevik və qətiyyətli mübarizəyə mane olmaqdadır. Belə ki, saxta sənəd hazırlayan şəxsin daşınmaz əmlakı ələ keçirən şəxslə cinayət əlaqəsinə girərək qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxsin tərkibində hərəkət etdiyi hallar istisna olmaqla, cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmasına imkan verən CM-in 320-ci (*Rəsmi sənədləri, dövlət təltiflərini, möhürləri, ştampları, blankları saxtalaşdırma, qanunsuz hazırlama, satma və ya saxta sənədlərdən istifadə etmə*) maddəsi böyük ictimai təhlükə törətməyən cinayətlər kateqoriyasına aid olmaqla kifayət qədər yüngül cəza, o cümlədən 2

ilə də azadlıqdan məhrum etmə cəzası nəzərdə tutmuş, məhkəmə təcrübəsində isə saxta sənəd hazırlayan və ya bilə-bilə saxta sənəddən istifadə edən şəxsə bir qayda olaraq azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı olmayan cəza tətbiq edilir və ya şərti azadlıqdan məhrum edilir. Eyni zamanda 178.1 və 178.2-ci maddələrin sanksiyası da kifayət qədər yüngül olmaqla belə cinayət əməlləri üzrə tətbiq edilən cəzalar Cinayət Məcəlləsinin 41.2-ci maddəsində təsbit olunan cəzanın məqsədlərinə, yəni sosial ədalətin bərpası, məhkumun islah edilməsi və həm məhkumlar, həm də başqa şəxslər tərəfindən yeni cinayətlərin törədilməsinin qarşısını almağa nail olmağa imkan vermir. *Fikrimizcə, bu növ cinayətlərlə effektiv mübarizənin təşkil edilməsi, cinayətlərin qarşısının alınması, cəzanın məhkumun islah edilməsi və həm məhkumlar, həm də başqa şəxslər tərəfindən yeni cinayətlərin törədilməsinin qarşısının alınması kimi məqsədlərinə nail olunması üçün CM-in 178 və 320-ci maddələrində əlavə və dəyişiklik edilməklə aşağıdakı şəkildə ağırlaşdırıcı hallar nəzərdə tutulmalıdır:*

“178.3.4.daşınmaz əmlakın və ya nəqliyyat vasitəsinin ələ keçirilməsi məqsədilə törədildikdə -”

“320.1-1. Bu Məcəllənin 320.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əməllər daşınmaz əmlakın və ya nəqliyyat vasitəsinin ələ keçirilməsi məqsədilə törədildikdə -

beş ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”

14. Mülkiyyət əleyhinə cinayətlər arasında əmlakı qəsdən məhv etmə və ya zədələmə əməlləri xüsusi yer tutur. Bu sahədə də qanunvericilikdə müəyyən problemlər mövcuddur. Cinayət Məcəlləsinin 186.1-ci maddəsinə əsasən əmlakı qəsdən məhv etmə və ya zədələmə əməllərinin zərərçəkmiş şəxsə xeyli miqdarda (yəni CM-in 177-ci maddəsinin Qeyd hissəsinə əsasən 5000 manatdan artıq) ziyan vurulduqda cinayət hesab edilməsi [8], fikrimizcə ədalətli və cinayətkarlığı qarşı mübarizə siyasətinə uyğun olmayan yanaşmadır. Hesab edirik ki, belə əməllərin oğurluq və dələduzluq kimi mülkiyyət əleyhinə digər cinayətlərdən kriminallığı və ictimai təhlükəliliyi daha artıqdır. Oğurluq və dələduzluq əməlləri zamanı cinayəti törədən şəxs bir qayda olaraq əşyanı ələ keçirib tamlığını pozmadan ona sahiblənir, ondan özü və ya üçüncü şəxslər faydalanır. Nəticədə bu cinayətlər üzrə cinayət təqibinin gedişində həmin əşyanı tapıb sahibinə qaytarmaq imkanı itirilmir. Lakin əmlakı qəsdən məhv etmə cinayətlərində əmlak faktiki məhv olduğundan və ya tam yararsız vəziyyətə düşdüyündən onu sahibinə qaytarmaq qeyri-mümkün olur, əmlakı qəsdən zədələmə cinayətlərində isə əmlak qismən yararsız hala düşdüyündən sahibi ondan əvvəlki kimi istifadə edə bilmir, təmir etdikdən sonra da həmin əmlak faktiki olaraq zədələnilib sonradan bərpa və ya təmir olunduğundan həm maddi dəyəri aşağı düşür, bir çox hallarda da sahibinin “gözündən düşmüş” olur. CM-in 186.1 və 186.1-ci maddələrinin sanksiya hissəsində də ciddi fərq, uyğunsuzluq və anlaşılmazlıq vardır.

Belə ki, 186.1-ci maddədə qeyd olunmuş cinayəti törətməyə görə azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı olmayan cəzalarla yanaşı iki ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası nəzərdə tutulduğu halda, 186.2-ci maddəsində göstərilən həmin cinayətin ağırlaşdırıcı hallarına görə yeddi ildən on ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzası müəyyən edilmişdir. Bir cinayət əməlinin sadə halı ilə ağırlaşdırıcı hallarının cəzaları arasında belə kəskin fərq doğru yanaşma deyil, fikrimizcə CM hazırlanarkən, eləcə də sonradan əlavə və dəyişikliklər edilərkən bu sadəcə diqqətdən yayınmışdır. Qeyd olunanları ümumiləşdirərək hesab edirik ki, CM-in 186.1-ci maddəsindən *“zərərçəkmiş şəxsə xeyli miqdarda ziyan vurmaqla törədildikdə”* sözləri çıxarılmalı, 177-ci maddəsinin Qeyd hissəsinin 1-ci bəndinin 1-ci cümləsinə *“186.1-ci”* sözləri əlavə edilməli, 2-ci bəndində *“185-187”* rəqəmləri çıxarılarq əvəzinə *“185 və 187”* rəqəmləri qeyd edilməli, 186-cı maddəyə aşağıdakı məzmununda yeni 186.1-1-ci maddə əlavə edilməlidir:

*“186.1-1. Eyni əməllər zərərçəkmiş şəxsə xeyli miqdarda ziyan vurmaqla törədildikdə-
üç ildən altı ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”*

İstifadə olunmuş mənbələr

1. <https://constcourt.gov.az/az/decision/1246>
2. <https://e-qanun.az/framework/21300>
3. <https://www.constcourt.gov.az/az/decision/1242>
4. <https://e-qanun.az/framework/2938>
5. <https://e-qanun.az/framework/46950>
6. <https://e-qanun.az/framework/46944>
7. <https://supremecourt.gov.az/storage/pages/551/plenum-id-26.pdf>
8. <https://e-qanun.az/framework/46947>
9. <https://supremecourt.gov.az/storage/pages/570/plenum-id-45.pdf>
10. <https://constcourt.gov.az/az/decision/1199>
11. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf>
12. <https://e-qanun.az/framework/91>
13. https://continent-online.com/Document/?doc_id=31575252#pos=203;-60
14. <https://supremecourt.gov.az/storage/pages/530/plenum-id-7.pdf>
15. <https://www.constcourt.gov.az/az/decision/1303>
16. <https://supremecourt.gov.az/storage/pages/316/plenum-id-89.pdf>
17. <https://www.constcourt.gov.az/az/decision/1320>
18. <https://constitutions.ru/?p=24969>
19. <https://constitutions.ru/?p=25017>
20. <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/16426?publication=254>
21. <https://www.constcourt.gov.az/az/decision/1103>
22. <https://supremecourt.gov.az/storage/pages/547/plenum-id-23.pdf>

Yasin Mikayılı
Daxili İşlər Nazirliyi, Bakı Şəhər Baş
Polis İdarəsinin İstintaq və Təhqiqat
İdarəsinin rəis müavini, polis polkovniki